

УДК 343.341:004.738.5

DOI 10.33244/2617-4154.2(23).2026.286-293

В. В. Топчій,*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
Державний податковий університет***V. V. Topchii,***D.Sc., Professor, Honored Lawyer of Ukraine, State Tax University
email: tv1959@ukr.net***ORCID 0000-0002-1726-9028**

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ОЦІНЮВАННЯ ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЧЕРЕЗ FACEBOOK, YOUTUBE ТА ІНШІ ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ

CRIMINAL LEGAL ASSESSMENT OF THE DISSEMINATION OF INFORMATION THROUGH FACEBOOK, YOUTUBE AND OTHER DIGITAL PLATFORMS

У статті здійснено комплексне дослідження кримінально-правових аспектів поширення інформації через соціальні мережі, відеохостинги та інші цифрові платформи в умовах сучасного розвитку інформаційного суспільства. Проаналізовано особливості кримінально-правового оцінювання поширення дописів, репостів, коментарів, відеоматеріалів та іншого користувацького контенту через Facebook, YouTube та інші цифрові ресурси. Особливу увагу приділено проблемі визначення правового статусу соціальних мереж і відеохостингів у контексті ознаки «використання засобів масової інформації» в кримінальному праві України.

Досліджено положення законів України «Про інформацію», «Про медіа», Кримінального кодексу України та інших нормативно-правових актів, які регулюють питання поширення інформації в цифровому середовищі. Встановлено, що ключове значення для кримінально-правової кваліфікації відповідних діянь має ознака публічності, яка визначається можливістю доведення інформації до необмеженого кола осіб. Обґрунтовано, що режим доступу до контенту в соціальних мережах та на цифрових платформах безпосередньо впливає на наявність або відсутність ознаки публічного поширення інформації.

У роботі проаналізовано сучасні наукові підходи до розуміння понять «засіб масової інформації», «онлайн-медіа», «соціальна мережа», «цифрова платформа» та «інтернет-ресурс». Визначено, що після набрання чинності Законом України «Про медіа» виникла

Ця робота ліцензується відповідно до [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

© Топчій В. В., 2026

потреба в переосмисленні традиційних підходів до кримінально-правового оцінювання використання цифрових платформ у процесі поширення суспільно небезпечної інформації.

Окрему увагу приділено аналізу проблем правозастосування та суперечливості судової практики в справах, пов'язаних із поширенням інформації через цифрові платформи. Обґрунтовано потребу в удосконаленні кримінального законодавства України та виробленні єдиного підходу до кримінально-правового оцінювання поширення інформації в цифровому середовищі з урахуванням сучасних тенденцій розвитку інформаційних технологій і потреб забезпечення національної безпеки України.

Ключові слова: інформаційна безпека, соціальні мережі, цифрові платформи, засоби масової інформації, публічне поширення інформації, онлайн-медіа.

The article conducts a comprehensive study of the criminal-legal aspects of the dissemination of information through social networks, video hosting and other digital platforms in the context of the modern development of the information society. The features of the criminal-legal assessment of the dissemination of posts, reposts, comments, video materials and other user content through Facebook, YouTube and other digital resources are analyzed. Particular attention is paid to the problem of determining the legal status of social networks and video hosting in the context of the sign of "use of mass media" in the criminal law of Ukraine.

The provisions of the Law of Ukraine "On Information", the Law of Ukraine "On Media", the Criminal Code of Ukraine and other regulatory legal acts that regulate the dissemination of information in the digital environment are studied. It is established that the sign of publicity, which is determined by the possibility of bringing information to an unlimited circle of persons, is of key importance for the criminal-legal qualification of the relevant acts. It is substantiated that the mode of access to content in social networks and digital platforms directly affects the presence or absence of the sign of public dissemination of information.

The paper analyzes modern scientific approaches to understanding the concepts of "media", "online media", "social network", "digital platform" and "Internet resource". It is determined that after the entry into force of the Law of Ukraine "On Media", there was a need to rethink traditional approaches to the criminal legal assessment of the use of digital platforms in the process of disseminating socially dangerous information.

Special attention is paid to the analysis of law enforcement problems and contradictory judicial practice in cases related to the dissemination of information through digital platforms. The need to improve the criminal legislation of Ukraine and develop a unified approach to the criminal legal assessment of the dissemination of information in the digital environment is substantiated, taking into account modern trends in the development of information technologies and the needs of ensuring the national security of Ukraine.

Keywords: information security, social networks, digital platforms, media, public dissemination of information, online media.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток цифрових технологій і масове поширення соціальних мереж, відеохостингів та онлайн-платформ суттєво трансформували сучасний інформаційний простір. Такі ресурси, як Facebook, YouTube, Telegram, TikTok та інші цифрові платформи, стали не лише засобами комунікації, а й потужними інструментами

Топчий В. В. Кримінально-правове оцінювання поширення інформації через Facebook, YouTube та інші цифрові платформи

впливу на суспільну свідомість, формування громадської думки та поширення інформації серед необмеженого кола осіб. У сучасних умовах воєнного стану, інформаційного протиборства й активізації деструктивних інформаційних кампаній особливого значення набувають питання кримінально-правового оцінювання поширення інформації через такі цифрові ресурси.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що чинне законодавство України не містить однозначного підходу до визначення правового статусу соціальних мереж і відеохостингів у контексті використання засобів масової інформації. Після ухвалення Закону України від 13 грудня 2022 року «Про медіа» виникла потреба в переосмисленні традиційних підходів до розуміння поняття засобів масової інформації, зокрема в аспекті кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічним поширенням інформації через мережу «Інтернет». На практиці це породжує складнощі під час кримінально-правової кваліфікації діянь, передбачених, зокрема, ст. 436-1 КК України та іншими нормами, у яких використання засобів масової інформації є кваліфікаційною ознакою складу кримінального правопорушення.

Додатковою проблемою є відсутність єдності судової практики щодо оцінювання дописів, репостів, коментарів і відеоматеріалів, розміщених у соціальних мережах та на цифрових платформах. Дискусійним залишається питання, чи можуть публічні сторінки, канали або акаунти в соціальних мережах визнаватися засобами масової інформації, а також чи впливає рівень доступу до контенту на наявність ознаки публічності та використання медіаресурсів. У зв'язку із цим виникає потреба в комплексному дослідженні кримінально-правових аспектів поширення інформації через цифрові платформи з урахуванням сучасного медіазаконодавства, практики правозастосування та тенденцій розвитку інформаційного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти кримінально-правової характеристики кримінальних правопорушень, пов'язаних із поширенням інформації в мережі «Інтернет», досліджували в своїх працях такі українські науковці, як О. Дудоров, М. Хавронюк, Є. Письменський, В. Тютюгін, Ю. Баулін та інші. У їхніх роботах аналізувалися питання публічності поширення інформації, особливості об'єктивної сторони окремих складів кримінальних правопорушень, а також проблеми тлумачення кваліфікаційних ознак, пов'язаних із використанням засобів масової інформації.

Питання правового регулювання діяльності медіа, цифрових платформ та онлайн-комунікацій досліджувалися в працях українських фахівців у сфері інформаційного права та медіаправа, зокрема Т. Костецької, О. Баранова, Н. Карпачової та інших учених. У наукових працях значна увага приділяється трансформації традиційних засобів масової інформації в умовах цифровізації суспільства, проблемам визначення статусу соціальних мереж, а також співвідношенню понять «медіа», «онлайн-медіа», «соціальна мережа» та «інтернет-платформа».

Водночас аналіз наукової літератури свідчить про відсутність єдиного підходу до вирішення питання щодо можливості визнання соціальних мереж і відеохостингів засобами масової інформації в кримінально-правовому значенні. Після набрання чинності Закону України від 13 грудня 2022 року «Про медіа» наукова дискусія щодо правової природи цифрових платформ суттєво активізувалася, однак комплексні кримінально-правові дослідження цієї проблематики залишаються поодинокими. Недостатньо

дослідженими залишаються питання впливу режиму доступу до контенту (публічного чи приватного) на наявність ознаки публічності, а також особливості кваліфікації діянь, пов'язаних із поширенням інформації через Facebook, YouTube та інші цифрові платформи.

Отже, сучасний стан наукової розробленості досліджуваної проблематики свідчить про потребу в подальшому комплексному аналізі кримінально-правових аспектів поширення інформації в цифровому середовищі з урахуванням положень кримінального законодавства України, законодавства у сфері медіа та актуальної судової практики.

Невирішені раніше проблеми. Попри значну кількість наукових праць, присвячених питанням кримінально-правової охорони інформаційної безпеки держави, протидії інформаційним правопорушенням і правового регулювання діяльності медіа в цифровому середовищі, низка важливих аспектів досі залишається недостатньо дослідженою. Насамперед відсутній єдиний науковий і правозастосовний підхід до визначення правового статусу соціальних мереж, відеохостингів та інших цифрових платформ у контексті ознаки «використання засобів масової інформації» в кримінальному праві України.

Недостатньо розробленими залишаються питання співвідношення понять «засіб масової інформації», «онлайн-медіа», «соціальна мережа», «цифрова платформа» та «інтернет-ресурс» після набрання чинності Закону України від 13 грудня 2022 року «Про медіа». У науковій літературі та судовій практиці відсутня єдність щодо того, чи можуть публічні сторінки, канали, акаунти й профілі в соціальних мережах визнаватися засобами масової інформації, а також чи впливає режим доступу до контенту на наявність ознаки публічності та кваліфікацію відповідних діянь.

Крім того, недостатня увага приділялася кримінально-правовому оцінюванню окремих форм поширення інформації в цифровому середовищі, зокрема репостів, коментарів, поширення відеоматеріалів, стрімів та іншого користувацького контенту. Дискусійним залишається питання меж кримінальної відповідальності за поширення інформації через цифрові платформи, особливо в умовах воєнного стану та активного використання мережі «Інтернет» для інформаційного впливу, пропаганди й поширення матеріалів, спрямованих на підлив національної безпеки України.

Окремою невирішеною проблемою є відсутність усталених критеріїв розмежування приватного та публічного поширення інформації в соціальних мережах і на відеохостингах, що безпосередньо впливає на правильність кримінально-правової кваліфікації. Наявна судова практика в справах цієї категорії характеризується неоднорідністю та суперечливістю, що свідчить про потребу у формуванні комплексного наукового підходу до тлумачення ознаки використання засобів масової інформації в сучасному цифровому середовищі.

Метою дослідження є комплексний аналіз кримінально-правових аспектів поширення інформації через соціальні мережі, відеохостинги та інші цифрові платформи, а також дослідження можливості визнання таких ресурсів засобами масової інформації в контексті кримінального законодавства України. Особливу увагу приділено з'ясуванню особливостей кримінально-правової кваліфікації поширення дописів, репостів, коментарів і відеоматеріалів через Facebook, YouTube та інші цифрові платформи з урахуванням положень законів України «Про інформацію», «Про медіа», норм Кримінального кодексу України та сучасної судової практики.

Виклад основного матеріалу. Стрімкий розвиток цифрових технологій і глобальна цифровізація суспільства суттєво трансформували механізми поширення інформації. Якщо раніше основними засобами масової інформації були друковані видання, телебачення та радіомовлення, то сьогодні значна частина інформаційного обігу перемістилася до мережі «Інтернет», зокрема в соціальні мережі, месенджери, відеохостинги та інші цифрові платформи. Такі ресурси, як Facebook, YouTube, TikTok, Telegram та інші, фактично стали одними з основних інструментів поширення інформації серед необмеженого кола осіб. У зв'язку із цим виникає об'єктивна потреба в переосмисленні окремих кримінально-правових категорій, пов'язаних із використанням засобів масової інформації в умовах цифрового середовища.

В умовах воєнного стану та активного інформаційного протиборства питання кримінально-правового оцінювання поширення інформації через цифрові платформи набуває особливого значення. Соціальні мережі дедалі частіше використовуються для поширення матеріалів пропагандистського характеру, публічних закликів, дезінформації, виправдовування збройної агресії, а також інших відомостей, які можуть створювати загрозу національній безпеці України. Як справедливо зазначає О. Дудоров, розвиток інформаційного суспільства зумовлює потребу в адаптації кримінального законодавства до нових способів поширення суспільно небезпечної інформації [1, с. 45].

Відповідно до ч. 1 ст. 22 Закону України «Про інформацію» масовою інформацією є інформація, що поширюється з метою її доведення до необмеженого кола осіб [2]. Зі свого боку ч. 2 ст. 22 зазначеного Закону в редакції, чинній до ухвалення Закону України «Про медіа» [3], визначала засоби масової інформації як засоби, призначені для публічного поширення друкованої або аудіовізуальної інформації. Аналіз наведених законодавчих положень свідчить, що ключовою ознакою масової інформації є саме її доведення до необмеженого кола осіб.

У контексті соціальних мереж і цифрових платформ зазначена ознака безпосередньо пов'язується з рівнем доступу до відповідного контенту. Так, у соціальній мережі Facebook користувач може самостійно визначати коло осіб, які матимуть доступ до його дописів: публічний доступ, доступ лише для друзів, друзів друзів або виключно для самого користувача. Аналогічний механізм функціонує і на платформі YouTube, де відеоматеріали можуть бути публічними, приватними або доступними лише за посиланням. За таких умов саме режим доступу до інформації визначає наявність або відсутність ознаки публічності.

На думку М. Хавронюка, публічність у кримінальному праві потрібно розуміти як можливість ознайомлення з інформацією невизначеного кола осіб незалежно від фактичної кількості осіб, які реально ознайомилися з відповідним контентом [4, с. 312]. Такий підхід має важливе значення для правильної кримінально-правової кваліфікації діянь, пов'язаних із поширенням інформації в цифровому просторі.

З огляду на це поширення дописів, коментарів, репостів або відеоматеріалів через публічні сторінки чи канали в соціальних мережах може визнаватися публічним поширенням інформації. Водночас поширення аналогічного контенту через приватні акаунти або закриті канали не завжди свідчить про доведення інформації до необмеженого кола осіб, а тому потребує окремого правового оцінювання з урахуванням фактичних обставин конкретного кримінального провадження.

Особливої актуальності зазначене питання набуває під час застосування ст. 436-1 КК України, яка передбачає кримінальну відповідальність за виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганду відповідних тоталітарних режимів [5]. У практичній діяльності правоохоронних органів і судів виникають труднощі щодо визначення того, чи є поширення інформації через соціальні мережі використанням засобів масової інформації як кваліфікаційної ознаки складу кримінального правопорушення.

У цьому аспекті важливого значення набуває Закон України від 13 грудня 2022 року «Про медіа», який суттєво оновив понятійний апарат у сфері інформаційного законодавства. Відповідно до п. 30 ч. 1 ст. 1 зазначеного Закону медіа (засіб масової інформації) визначається як засіб поширення масової інформації в будь-якій формі, який регулярно виходить у світ під редакційним контролем і постійною назвою як індивідуальною ознакою [3]. Водночас законодавець окремо визначає поняття онлайн-медіа та аудіовізуального медіа.

Аналіз положень Закону України «Про медіа» дає підстави стверджувати, що класичні соціальні мережі не повністю відповідають законодавчому визначенню засобу масової інформації. Зокрема, сторінки користувачів у Facebook або інших соціальних мережах не мають ознак редакційного контролю в традиційному розумінні цього поняття. Крім того, відповідні платформи функціонують як технологічні сервіси, а не як самостійні медіасуб'єкти [3].

На це звертає увагу й О. Баранов, який зазначає, що сучасні цифрові платформи потрібно розглядати не як традиційні засоби масової інформації, а як окрему категорію інформаційних посередників, що забезпечують технічну можливість поширення інформації [6, с. 118]. Вказана позиція має важливе значення для розмежування понять «медіа» та «цифрова платформа» в кримінально-правовому аспекті.

Водночас не можна ігнорувати той факт, що окремі публічні сторінки, канали чи акаунти фактично виконують функції засобів масової інформації, оскільки систематично поширюють інформацію для необмеженого кола осіб, мають значну аудиторію та здійснюють інформаційний вплив на суспільство. Саме тому в науковій літературі все частіше висловлюється позиція щодо потреби у функціональному підході до визначення ознак медіа в цифровому середовищі.

На думку Є. Письменського, під час кримінально-правового оцінювання поширення інформації через цифрові платформи визначальне значення має не лише формальний статус відповідного ресурсу, а й характер поширення інформації, потенційна аудиторія та суспільна небезпечність таких дій [7, с. 204]. Зазначений підхід дає змогу ефективніше адаптувати кримінально-правові механізми до сучасних умов розвитку цифрового середовища.

Потрібно також звернути увагу на те, що чинне українське законодавство фактично розмежовує поняття засобів масової інформації та соціальних мереж. Так, у ч. 2 ст. 99 Закону України «Про електронні комунікації» законодавець окремо вказує на засоби масової інформації в мережі «Інтернет» та соціальні мережі й сервіси обміну повідомленнями [8]. Аналогічний підхід використано й в примітці до ст. 111-1 КК України, де застосовується формула «у мережі Інтернет або за допомогою засобів масової інформації» [5]. Це свідчить про нормативне розмежування відповідних категорій.

На практиці відсутність єдиного підходу до визначення статусу соціальних мереж у кримінальному праві призводить до формування суперечливої судової практики. В одних випадках суди визнають поширення інформації через соціальні мережі використанням засобів масової інформації, тоді як в інших – виходять із того, що соціальні мережі не можуть вважатися засобами масової інформації в розумінні кримінального законодавства.

Видається переконливим, що в сучасних умовах доцільно виходити із комплексного підходу до оцінювання поширення інформації через цифрові платформи. Під час вирішення питання щодо наявності ознаки використання засобів масової інформації потрібно враховувати: характер цифрової платформи; режим доступу до інформації; кількість потенційних користувачів; систематичність поширення контенту; наявність ознак редакційного контролю; спрямованість інформаційного впливу та суспільну небезпечність відповідних дій.

Окремої уваги потребує питання кримінально-правового оцінювання репостів і коментарів у соціальних мережах. Сам собою репост фактично є повторним поширенням інформації, а тому за певних умов може утворювати об'єктивну сторону окремих кримінальних правопорушень. Водночас для правильної кваліфікації таких дій потрібно встановлювати форму вини, усвідомлення особою характеру поширюваної інформації, а також спрямованість її дій.

Як зазначає М. В. Карчевський, розвиток цифрового інформаційного простору об'єктивно зумовлює потребу в удосконаленні кримінально-правових механізмів протидії суспільно небезпечному інформаційному впливу [9, с. 36]. У зв'язку з цим важливого значення набуває формування єдиної судової практики та вироблення чітких критеріїв кримінально-правового оцінювання поширення інформації через цифрові платформи.

Отже, сучасний стан розвитку цифрового суспільства свідчить про потребу в подальшому вдосконаленні кримінального законодавства України у сфері протидії суспільно небезпечному поширенню інформації через соціальні мережі, відеохостинги та інші цифрові ресурси. Водночас ефективне застосування відповідних кримінально-правових норм неможливе без належного нормативного визначення статусу цифрових платформ, вироблення єдиного підходу до розуміння ознаки публічності й узгодження положень кримінального, інформаційного та медіазаконодавства України.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що ключове значення для кримінально-правового оцінювання поширення інформації через соціальні мережі та відеохостинги має ознака публічності, яка безпосередньо пов'язується з можливістю доведення відповідної інформації до необмеженого кола осіб. З огляду на положення Закону України «Про інформацію» в редакції, чинній до ухвалення Закону України «Про медіа», використання соціальних мереж і платформ на кшталт Facebook і YouTube могло розглядатися як використання засобів масової інформації лише за умови публічного доступу до відповідного контенту. Водночас після набрання чинності Закону України «Про медіа» законодавчий підхід до визначення поняття медіа суттєво змінився, що зумовило потребу в новому тлумаченні ознаки використання засобів масової інформації в кримінальному праві.

Під час дослідження обґрунтовано, що соціальні мережі та більшість цифрових платформ не повною мірою відповідають законодавчому визначенню засобів масової інформації, оскільки функціонують переважно як технологічні сервіси для поширення

користувачького контенту та не завжди мають ознаки редакційного контролю. Водночас окремі публічні сторінки, канали й акаунти фактично виконують функції медіа, систематично поширюючи інформацію серед необмеженого кола осіб і здійснюючи значний інформаційний вплив на суспільство.

Отже, подальший розвиток кримінального законодавства України у сфері протидії суспільно небезпечному поширенню інформації має здійснюватися з урахуванням сучасних тенденцій цифровізації суспільства, розвитку онлайн-комунікацій і потреби в забезпеченні належного балансу між свободою вираження поглядів і захистом національної безпеки України. Важливого значення також набуває вироблення єдиної судової практики та вдосконалення нормативного визначення правового статусу соціальних мереж і цифрових платформ у системі сучасних інформаційних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навчальний посібник. Київ : Ваіте, 2014. 944 с.
2. Про інформацію : Закон України від 02 жовт. 1992 р. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12?utm_source=chatgpt.com#Text
3. Про медіа : Закон України від 13 груд. 2022 р. № 2849-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20?utm_source=chatgpt.com#Text
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та доповн. Київ : ВД «Дакор», 2019. 1384 с.
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?utm_source=chatgpt.com#Text
6. Баранов О. А. Правове забезпечення інформаційної сфери: теорія, методологія і практика : монографія. Київ : Едельвейс, 2014. 497 с.
7. Письменський Є. О. Реалізація кримінально-правової політики України в умовах воєнного стану: дослідження негативних тенденцій. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал*. Серія Право. 2024. Вип. 17 (29). С. 300–310. DOI : <https://doi.org/10.33098/2078-6670.2024.17.29.300-310>
8. Про електронні комунікації : Закон України від 16 груд. 2020 р. № 1089-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20?utm_source=chatgpt.com#Text
9. Карчевський М. В. Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки України : монограф. / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2012. 528 с.

Дата надходження 04.03.2026

Дата прийняття 26.03.2026

Дата рекомендації 28.05.2026

Дата публікації 30.06.2026